

DOI:10.35774/app2024.04.069
УДК 346.1: 338.23

Владислав Теремецький,

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
економіко-правових проблем містознавства
ДУ «ІЕПД ім. В. К. Мамутова НАН України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

Віктор Довгань,

кандидат юридичних наук, докторант
Державної установи «Інститут
економіко-правових досліджень
ім. В. К. Мамутова НАН України»,
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4966-1253>

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

В умовах значних наслідків російсько-української війни актуалізується питання законодавчого впровадження надійних механізмів фінансування проєктів відбудови України. З огляду на це дослідження та оцінка актів правового регулювання у системі господарсько-правових засобів забезпечення фінансування таких проєктів є вкрай важливими.

На основі аналізу існуючих джерел визначено обсяг і ступінь правової розробленості господарсько-правових засобів забезпечення фінансування проєктів відбудови України. Вказано на необхідність створення і впровадження комплексного законодавчого та нормативно-правового забезпечення, яке потребує якісного наукового супроводу. Зазначено, що подібне забезпечення в Україні формується вперше з моменту здобуття незалежності.

Запропоновано здійснювати систематизацію нормативно-правових актів у межах трирівневої системи, що охоплює міжнародний, національний та регіональний рівні. Додатково обґрунтовано необхідність впровадження систематизації нормативно-правових актів у контексті двох моделей повоєнного відновлення України: 1) компенсаційної моделі, яка передбачає відшкодування коштів власникам знищеного або пошкодженого майна, що відповідає традиційному підходу; 2) інноваційної моделі, спрямованої на створення принципово нової економіки, заснованої на сучасних технологічних засадах.

Зроблено висновок, що господарсько-правові засоби забезпечення фінансування проєктів відновлення ще не виділені як окрема категорія та не визначені ані в законодавстві України, ані в юридичній науці. Акцентовано увагу на необхідності систематизації господарсько-правових засобів за різними критеріями, а також на потребі визначення інструментарію для забезпечення швидкого та ефективного післявоєнного відновлення України.

Окремо наголошено на важливості виявлення прогалів у правовому регулюванні та створення умов для їхнього усунення з метою підвищення ефективності фінансування проєктів відбудови.

Ключові слова: відбудова України, проєкти відбудови, фінансування проєктів відбудови, програми відновлення, план відновлення, повоєнне відновлення України, господарсько-правові засоби, прогалини правового регулювання, нормативно-правовий акт.

Teremetskyi V., Dovhan V.

Economic and Legal Instruments for Ensuring the Financing of Ukraine's Reconstruction Projects: Legal and Regulatory Analysis

In light of the significant consequences of the Russian-Ukrainian war, the issue of legislatively implementing reliable mechanisms for financing Ukraine's reconstruction projects has become highly relevant. In this context, the study and evaluation of regulatory acts within the system of economic and legal instruments for financing such projects are of critical importance.

© Владислав Теремецький, Віктор Довгань, 2024

Based on an analysis of existing sources, the scope and degree of legal development of economic and legal instruments for financing Ukraine's reconstruction projects have been identified. The necessity of creating and implementing a comprehensive legislative and regulatory framework, which requires high-quality scientific support, has been emphasized. It is noted that such a framework is being established in Ukraine for the first time since its independence.

It is proposed to systematize regulatory legal acts within a three-tier system encompassing international, national, and regional levels. Additionally, the necessity of systematizing regulatory legal acts in the context of two models of post-war recovery in Ukraine has been substantiated:

Compensatory model: involves reimbursing owners for destroyed or damaged property, aligning with a traditional approach;

Innovative model: focuses on creating a fundamentally new economy based on modern technological foundations.

It is concluded that economic and legal instruments for financing reconstruction projects have not yet been identified as a distinct category nor defined in either Ukrainian legislation or legal science. Emphasis is placed on the need for systematizing economic and legal instruments based on various criteria, as well as on the necessity of developing tools to ensure rapid and effective post-war recovery in Ukraine.

Particular attention is drawn to the importance of identifying gaps in legal regulation and creating conditions for their elimination to improve the efficiency of financing reconstruction projects.

Keywords: *reconstruction of Ukraine, reconstruction projects, financing of reconstruction projects, recovery programs, recovery plan, post-war reconstruction of Ukraine, economic and legal means, gaps in legal regulation, normative legal act.*

Постановка проблеми. Швидкість, ефективність та результативність процесу відновлення України безпосередньо залежать від того комплексу інструментів та механізмів, які використовує держава у своїй політиці в цьому напрямі. Досягнення пріоритетних цілей і завдань, поставлених перед державою, значною мірою забезпечується господарсько-правовими засобами. У цьому контексті виникає необхідність визначення існуючих джерел, у яких закріплено господарсько-правові заходи для забезпечення фінансування проєктів відбудови України. Аналіз цих джерел дозволить встановити обсяг і ступінь правової розробленості господарсько-правових засобів, необхідних для фінансування проєктів відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Господарсько-правове забезпечення є предметом наукових досліджень багатьох економістів і юристів. Серед дослідників, які зробили значний внесок у розвиток цього напрямку, можна вказати О. Вінник, Г. Знаменського, М. Крупку, В. Кучера, В. Мамутова, В. Мілаш, А. Олешка, В. Опришка, О. Подцерковного, О. Степанова, Н. Ткаленка, Л. Федулову та ін. Праці вказаних вчених охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із правовим регулюванням господарської діяльності, забезпеченням економічної стабільності та створенням правових умов для розвитку господарських відносин. Ці дослідження створюють теоретичне підґрунтя для подальших розробок у сфері господарсько-правового забезпечення, зокрема в контексті післявоєнного відновлення України.

Крім того, господарсько-правові засоби впливу на господарські відносини стали предметом досліджень у контексті промислової, зовнішньоекономічної, інноваційної та інвестиційної політики. Серед провідних дослідників у цих сферах можна виділити Д. Задихайла, В. Усатого, В. Юсупова, Ю. Атаманову, В. Кухаря, В. Череповського.

Однак питання, які господарсько-правові засоби регулюють забезпечення фінансування проєктів відбудови України, а також їхня оцінка та первинний аналіз актів правового регулювання, що містять такі засоби, залишаються недостатньо вивченими в межах господарського права.

Метою статті є аналіз чинних нормативно-правових актів, які регулюють господарсько-правові засоби забезпечення фінансування проєктів відновлення України, їх систематизація за різними рівнями (міжнародним, національним, регіональним), а також оцінка ефективності таких засобів для підтримки процесів відбудови. Особлива увага приділяється виявленню прогалин у правовому регулюванні та розробці рекомендацій щодо створення комплексного правового механізму, спрямованого на забезпечення швидкого та ефективного післявоєнного відновлення України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із тяжких наслідків російсько-української війни є суттєві пошкодження та руйнування об'єктів інфраструктури, скорочення або від'ємна динаміка економічного розвитку, що спричиняє загострення соціальних проблем, посилення фінансових ризиків і загроз. У сучасних умовах це висуває нагальну потребу у впровадженні законодавчо закріплених надійних та диверсифікованих джерел фінансового забезпечення процесів повоєнного відновлення України.

Ефективне функціонування України в рамках міжнародного фінансового співробітництва, виконання відповідних зобов'язань, а також забезпечення швидкого відновлення економічного, інфраструктурного та гуманітарного потенціалу можливі лише через співпрацю з міжнародними партнерами. Одним із основних елементів цього процесу має стати посилення захисту критичної інфраструктури, що забезпечить підґрунтя для прозорого державного управління. Таке управління сприятиме подоланню сучасних викликів, довгостроковому економічному зростанню, забезпеченню економічної безпеки та інтеграції України в європейський економічний простір.

Реалізація проєкту відновлення насамперед потребуватиме проведення широкомасштабного аудиту для детальної оцінки втрат на всіх рівнях та визначення активів, що вимагають відновлення і реконструкції. Першочерговими кроками також мають стати визначення та забезпечення стабільних джерел довгострокового фінансування. Це охоплює використання допомоги міжнародних партнерів, власних ресурсів, позикових коштів, а також вилучених активів країни-агресора.

Для належної організації зазначених процесів необхідно сформувати та впровадити відповідне законодавче та нормативно-правове забезпечення. Це потребує якісного наукового супроводження, адже подібне забезпечення впроваджується в Україні вперше з моменту здобуття незалежності.

Перший незалежний і об'єктивний звіт щодо втрат України від війни та потреб у відновленні за станом на 1 червня 2022 р. був представлений 9 вересня 2022 р. Світовий банк, Європейська комісія та уряд України у співпраці з міжнародними партнерами презентували спільний звіт, у якому об'єктивно оцінено поточні потреби у відбудові та відновленні України, які становлять 349 мільярдів доларів США [1].

Віце-президент Світового банку А. Б'єрде у грудні 2022 р. зазначити, що для повоєнного відновлення України необхідно щонайменше 500–600 мільярдів євро. Вона зауважила, що відновлення держави потребує ретельно обґрунтованого стратегічного плану, подібного до Плану Маршалла, і фінансування має бути забезпечене через комбінацію державних і приватних коштів [2].

План відновлення України (Recovery Plan) був презентований на конференції в Лугано в липні 2022 р. Загальна вартість цього плану становить 750 мільярдів доларів США і він розрахований на реалізацію протягом 10 повоєнних років. Президент України зазначив, що держава сподівається, що дві третини необхідного фінансування буде забезпечено міжнародними партнерами. У довгостроковій перспективі ці кошти можуть бути повернуті донорам та кредиторам за рахунок репарацій з країни-агресора.

Президент також наголосив, що загальна потреба у фінансуванні для відновлення України перевищує 1 трильйон доларів США. У цьому контексті буде створено спеціальну систему шефства, яка дозволить провідним країнам і компаніям долучитися до відбудови регіонів, міст, галузей і підприємств. Зацікавленість у такій системі вже висловили Франція, Великобританія, Німеччина, Сполучені Штати Америки, Японія, Канада, а також ще 16 країн [3].

План відновлення України був розроблений Національною радою з відновлення України від наслідків війни, яка є консультативно-дорадчим органом, створеним відповідно до Указу Президента України № 266/2022 від 21 квітня 2022 р. [4]. Для забезпечення ефективної роботи Ради та підготовки фахових пропозицій було створено 23 робочі групи, що охоплюють різні напрями, серед яких: відновлення та розбудова інфраструктури; функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток; будівництво, містобудування, модернізація міст і регіонів.

Після двох років повномасштабного вторгнення Росії в Україну, уряд України, Група Світового банку, Європейська комісія та Організація Об'єднаних Націй оприлюднили результати оновленої «Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення» (RDNA3). Згідно з цією оцінкою, за станом на 31 грудня 2023 р. загальна вартість відбудови та відновлення в Україні становить 486 мільярдів доларів США протягом наступного десятиліття.

Таким чином, оцінка загальної вартості відновлення України та очікувані джерела фінансування відбудови формують один із підходів до аналізу актів правового регулювання у системі господарсько-правових засобів забезпечення фінансування проєктів відбудови України. Акти правового регулювання можуть бути розглянуті за різними підходами, покладаючи в основу різні критерії.

У подальшому ці акти доцільно систематизувати в межах трирівневої структури:

- міжнародний рівень – акти, що регулюють співпрацю України з міжнародними організаціями та донорами;
- національний рівень – акти, що забезпечують державне управління фінансуванням і відновленням;

– регіональний рівень – нормативно-правові документи, що спрямовані на вирішення локальних проблем у межах територіальних громад.

Крім того, важливо враховувати, що фінансування проєктів відновлення здійснюється з різних джерел. Допомога міжнародних партнерів у вигляді грантів, позик і кредитів передбачає застосування специфічних правових механізмів. Таким чином, джерело фінансування можна розглядати як один із критеріїв систематизації актів правового регулювання в системі господарсько-правових засобів забезпечення фінансування проєктів відбудови.

З перших днів повномасштабного вторгнення Росії Світовий банк оперативно адаптував наявні проєкти до найбільш нагальних потреб України, а також реалізовував нові ініціативи, які відповідали актуальним викликам. Одним із прикладів є Проєкт SUGRE, який має на меті підтримку реформ, спрямованих на зміцнення управління державними інвестиціями, удосконалення фіскального управління на місцевому рівні та покращення доброчесності адміністрування доходів і якості обслуговування платників податків. Цей проєкт спрямований на підтримку реформ у таких напрямках:

- реформа адміністрування доходів бюджету;
- управління фінансами місцевих бюджетів для післявоєнного відновлення;
- управління публічними інвестиціями [5].

Також у рамках Проєкту Світового банку «PEACE in Ukraine» Міністерство фінансів України залучило гранти та позики на загальну суму 19,5 млрд доларів США і 1,44 млрд євро, з яких 17,97 млрд доларів США становили гранти. З початку повномасштабного вторгнення Сполучені Штати Америки надали Україні грантову допомогу у розмірі 20,4 млрд доларів США. Крім того, Європейський Союз виділив значний грант у розмірі 50 млн євро для відновлення систем постачання електроенергії, води, опалення та управління відходами на деокупованих територіях Київської області [6].

Головною перевагою грантів є те, що ці кошти не потрібно повертати за умови дотримання визначених умов грантодавців чи розпорядників коштів. Це робить грантові ресурси надзвичайно важливими для реалізації конкретних проєктів та цілей, пов'язаних із відновленням регіонів.

Ще одним прикладом забезпечення правового механізму фінансування проєктів є укладення Меморандуму про взаєморозуміння між урядом України та Групою Світового банку, до складу якої входять Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародне агентство розвитку, Міжнародна фінансова корпорація та Багатостороння агенція з гарантій інвестицій. Укладання цього меморандуму відбулося 7 червня 2024 р.

Основною підставою для укладення Меморандуму про взаєморозуміння стала нагальна потреба у реформуванні житлового сектору України. Ця проблема була очевидною ще до повномасштабного вторгнення Росії, проте загострилася внаслідок війни. Значні втрати житлового фонду призвели до того, що велика кількість українців залишилася без житла або без належних умов для проживання. Особливо гостро ця проблема постала перед внутрішньо переміщеними особами, які потребують забезпечення житлом.

Крім того, ситуація ускладнилася через скорочення бюджетних можливостей держави для вирішення житлових проблем, а також через обмежену здатність і готовність приватного сектору інвестувати у розвиток житлового сектору. Враховуючи ці виклики, укладений Меморандум про взаєморозуміння передбачає тісну співпрацю між урядом і міжнародними партнерами для розробки та впровадження ефективних механізмів фінансування й управління проєктами у сфері житлової реформи [7].

У цьому контексті варто зазначити, що регіональні житлові програми потребують оновлення з урахуванням воєнного стану, в якому опинилася Україна з лютого 2022 р. Можна визначити такі перспективи державної житлової регіональної політики: оновлення регіональних житлових програм із урахуванням руйнування житлового фонду внаслідок війни, забезпечення житлової потреби внутрішньо переміщених осіб; подолання дискримінаційних елементів у забезпеченні житлової потреби мешканців відповідних територіальних громад; підтримка реконструкції житлово-комунальної інфраструктури; поширення інформації серед населення про енергозбереження та запропонування механізмів його реалізації [8, с. 209].

У межах огляду національного рівня слід зазначити, що законодавча робота в напрямку врегулювання фінансування проєктів відбудови лише розпочинається. Наразі кількість законів, спрямованих на врегулювання окремих аспектів забезпечення фінансування проєктів відновлення, є обмеженою.

Одним із прикладів таких нормативних актів є Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр

майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» № 2923-ІХ від 23 лютого 2023 р. [9].

Цей закон є важливим кроком у напрямку створення правового механізму, що сприятиме фіксації завданих збитків, обліку пошкодженого майна та розробці механізмів компенсації. Його прийняття демонструє поступовий перехід до формування цілісної нормативно-правової бази, спрямованої на вирішення комплексних питань відновлення України в післявоєнний період.

Ще одним прикладом законодавчого врегулювання питань фінансування відновлення є Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» [10], яким було запроваджено створення Фонду ліквідації наслідків збройної агресії. До цього фонду мають надходити активи примусово вилучених російських компаній, які будуть спрямовані на відновлення електропостачання та освітлення. Джерелами наповнення фонду є конфісковані фінансові ресурси на території України, а також кошти, отримані від продажу примусово вилученого майна юридичних осіб Росії. Розподіл коштів фонду здійснюється за погодженням із Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету для фінансування відновлення електро- та газопостачання.

Хоча попередні оцінки збитків, локальні відновлювальні роботи та розробка правових механізмів ведуться від початку повномасштабної агресії, для системної організації цих процесів у повоєнній перспективі необхідно створити цілісне законодавче та нормативно-правове поле. Це поле потребує ретельного наукового супроводу для забезпечення ефективності правового регулювання.

У цьому контексті можна виокремити дві моделі повоєнного відновлення України:

- 1) компенсаційної моделі – передбачає відшкодування коштів власникам знищеного або пошкодженого майна, що є традиційним підходом до вирішення подібних проблем;
- 2) інноваційної моделі – передбачає розбудову принципово нової економіки, заснованої на сучасних технологічних засадах. Такий підхід потребуватиме значно більших фінансових ресурсів і координації міжнародної підтримки [11]. Розробка і впровадження цих моделей вимагає комплексного підходу та значної уваги до їхнього нормативно-правового супроводження.

Основну нормотворчу діяльність у системі господарсько-правових засобів забезпечення фінансування проєктів відновлення України наразі виконує уряд. Адже важливою складовою фінансування відбудови є урядові субвенції, які відіграють основну роль у забезпеченні регіонів необхідними ресурсами для відновлення.

Уряд України здійснює розподіл фінансових ресурсів між регіонами на конкретні цілі, враховуючи рівень руйнувань та реальні потреби. Цей підхід дозволяє спрямовувати кошти на першочергові заходи, такі як відновлення критичної інфраструктури.

Згідно з даними, за станом на серпень 2023 р. загальна сума субвенцій, виділених із Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, становила 11,4 мільярда гривень [12, с. 67]. Така фінансова підтримка є важливим кроком у напрямку реалізації державної політики відновлення регіонів та забезпечення сталого розвитку територій.

Урядом заплановано, що відбудова України відбуватиметься у три етапи.

Перший етап передбачає негайне відновлення там, де це вже можливо. Основна увага приділяється ремонтам незруйнованих будівель, зокрема відновленню дахів, встановленню вікон тощо.

Другий етап розпочнеться одразу після завершення бойових дій і охоплюватиме роботи з відновлення критичної інфраструктури, такі як електропостачання, водовідведення, зведення понтонних мостів.

Третій етап зосередиться на відбудові країни відповідно до параметрів і стандартів Європейського Союзу [11].

У межах першого етапу відновлення варто звернути увагу на приклади конкретних заходів. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування робіт з відновлення зруйнованого майна та інфраструктури» № 879 від 29 липня 2022 р. затверджено Порядок використання коштів із рахунка «Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури» (далі – Порядок) [13].

Цей Порядок визначає механізм здійснення видатків і використання коштів із зазначеного рахунка, відкритого Міністерством інфраструктури в Національному банку України. Рахунок передбачає зарахування внесків від фізичних та юридичних осіб приватного і/або публічного права в національній та іноземній валюті. Метою використання коштів є відновлення зруйнованого майна й інфраструктури, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених повномасштабною військовою агресією Росії.

Відповідно до Порядку, термін «зруйновані майно та інфраструктура» охоплює об'єкти нерухомого майна, які належать фізичним і юридичним особам усіх форм власності, а також об'єкти інфраструктури, зруйновані, пошкоджені або знищені внаслідок бойових дій, терористичних актів чи диверсій, спричинених збройною агресією Росії проти України.

Відновлення зруйнованого майна та інфраструктури передбачає:

– розроблення проєктної документації та проведення її експертизи відповідно до вимог чинного законодавства;

- придбання об'єктів нерухомості для заміни знищених;
- будівництво та поточний ремонт об'єктів нерухомості [13].

Порядок визначає:

- алгоритм дій (механізм) використання коштів із рахунка фонду;
- покроковий підхід до подання заявниками звернень;
- процес розгляду звернень і підготовки пропозицій щодо розподілу коштів Фонду;
- напрями використання коштів фонду та їхніх отримувачів;
- механізм фінансування об'єктів зруйнованого майна й інфраструктури.

Згідно з пунктом 8 Порядку, Кабінет Міністрів України затвердив склад Міжвідомчої комісії з розгляду звернень та підготовки пропозицій щодо розподілу коштів фонду за об'єктами, які підлягають відновленню.

У цьому контексті варто врахувати наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо пріоритетизації проєктів ліквідації наслідків, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» № 964 від 20 жовтня 2023 р. [14]. Ці рекомендації розроблено відповідно до вимог Порядку, що забезпечує систематичний підхід до організації процесу відновлення.

Ще одним прикладом нормативно-правового забезпечення є Постанова Кабінету Міністрів України № 1279 від 15 листопада 2022 р., якою затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення об'єктів критичної інфраструктури в межах спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проєкту «Розвиток міської інфраструктури – 2».

Цим нормативно-правовим актом передбачено розподіл понад 1,66 млрд грн субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [15]. Слід зазначити, що Програма з відновлення України є продовженням Надзвичайної кредитної програми для відновлення в Україні, підписаної ще у 2014 р., яка передбачала залучення 200 млн євро. Ця програма була першою експериментальною ініціативою, що поєднувала кредитування для України та безповоротне надання коштів для місцевих органів виконавчої влади і місцевого самоврядування [16]. В умовах висловлення в політикумі США думок про необхідність перевірок витрачання коштів американських платників податків, наданих Україні, а також наявності корупційних скандалів в Україні важливого значення набуває посилення внутрішньоукраїнського державного контролю. Сьогодні «...державний контроль є невід'ємним атрибутом ринкової економіки. Саме завдяки йому запобігають порушенням і свавіллям в економіці» [17, с. 103]. Тому використання державних і грантових коштів при повоєнній і поточній відбудові України має ефективно контролюватися.

Значний потенціал для післявоєнного відновлення України становить і транскордонна електронна комерція. Створення сприятливих умов для інтеграції України у світовий цифровий ринок прискорить економічне відновлення країни. Водночас існує необхідність комплексного підходу до правового регулювання, який би враховував питання мовної доступності, технічної безпеки, захисту прав споживачів та гармонізації з міжнародними стандартами [18, с. 3516].

Висновки. На підставі викладеного можна зробити такі висновки:

1) господарсько-правові засоби забезпечення фінансування проєктів відновлення ще не виокремлені в окрему категорію та не визначені ні в законодавстві України, ні в юридичній науці. Існує реальна потреба у їхній систематизації за різними критеріями. Це дозволить окреслити обсяг інструментів, необхідних для швидкого та ефективного післявоєнного відновлення України, а також виявити прогалини в правовому регулюванні;

2) нині основою нормативно-правової бази, яка визначає господарсько-правові засоби забезпечення фінансування проєктів відновлення, є підзаконні нормативно-правові акти уряду України. Таким чином, нагальною є потреба в розробці ґрунтовної законодавчої бази та створенні комплексного правового механізму забезпечення фінансування проєктів відбудови України;

3) пріоритетним завданням для законодавчої політики держави та юридичної науки є розробка, акумуляція та уніфікація господарсько-правових засобів у єдиний функціональний механізм. Такий механізм має бути чітко визначений у законодавстві України та сприяти координації зусиль для забезпечення ефективного відновлення країни.

4) перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі полягають у вивченні, аналізі та оцінці нормативно-правових актів, які регулюють господарсько-правові засоби забезпечення фінансування проєктів відбудови України в межах систематизації за різними рівнями (міжнародний, національний, регіональний), моделями (компенсаційна, інноваційна), а також іншими критеріями та підставами такої систематизації. Одним із основних завдань у цьому напрямі має стати виявлення прогалів у правовому регулюванні, оцінка ефективності як окремих господарсько-правових засобів забезпечення фінансування проєктів відбудови, так і всієї системи таких засобів, з метою розробки ефективного комплексного правового механізму для підтримки процесів відновлення України.

Список використаних джерел

1. Чернишов О. За незалежними даними звіту Світового банку, Єврокомісії та Уряду – Україні необхідно \$ 349 млрд для відбудови та відновлення. Міністерство розвитку громад та територій України : сайт. 09.09.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/oleksii-chernyshov-za-nezalezhnymy-danymy-zvitu-svitovoho-banku-ievrokomisii-ta-uriadu-ukraini-neobkhdno-349-mlrd-dlia-vidbudovy-ta-vidnovlennia> (дата звернення: 15.11.2024).
2. Світовий банк назвав мінімальну суму, потрібну для відновлення України. *Ділова столиця* : сайт. 04.12.2022. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/world/svitoviy-bank-nazvav-minimalnu-sumu-potribnu-dlya-vidnovlennya-ukrajini-04122022-470454> (дата звернення: 15.11.2024).
3. Відбудова України буде найбільшим внеском у підтримку глобального миру – промова Президента на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Лугано. Офіс Президента України : офіційне інтернет-представництво. 04.07.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-bude-najbilshim-vneskom-u-pidtrimku-globa-76261> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: указ Президента України № 266/2022 від 21.04.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 17.11.2024).
5. Керівництво Мінфіну провело ряд робочих зустрічей у рамках місії Світового банку щодо нового Проєкту «Підтримка відбудови шляхом розумного фіскального управління» (SURGE). Міністерства фінансів України : офіційний сайт. 10.05.2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/the_ministry_of_finance_held_a_number_of_working_meetings_within_the_framework_of_the_world_bank_mission_on_the_new_surge_project-4597 (дата звернення: 18.11.2024).
6. Джерела фінансування відбудови України: перелік. *Екосенс* : сайт. 26.11.2023. URL: <https://vidnova.info/dzherela-finansuvannya-vidbudovy-ukrayiny.html> (дата звернення: 18.11.2024).
7. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Групою Світового банку від 07.06.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910_001-24#Text (дата звернення: 18.11.2024).
8. Теремецький В. І., Аврамова О. Є. Стратегічне реформування управління місцевим житловим фондом на прикладі Харківської області в умовах війни з урахуванням післявоєнного відновлення. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості : тези допов. Сьомої щорічної всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 серп. 2023 р.). Київ : АПСВТ, 2023. С. 68–72. URL: <https://drive.google.com/file/d/1UkoVM2bmXjwK6ByrnyvzudbVrk3t8CNZ/view> (дата звернення: 20.11.2024).
9. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України № 2923-IX від 23.02.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 17.11.2024).
10. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» : Закон України № 2700-IX від 19.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2700-IX#Text> (дата звернення: 20.11.2024).

11. Зубик С., Зимовець В. Кошти для післявоєнної відбудови: ілюзія грошового дощу. *Вокс Україна* : сайт. 23.11.2022. URL: <https://voxukraine.org/koshty-dlya-pislyavoyennoyi-vidbudovy-ilyuziya-groshovogo-doshhu> (дата звернення: 15.11.2024).
12. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Підходи до оцінки наслідків повномасштабної російської агресії, пріоритети фінансового забезпечення повоєнного відновлення України. *Фінанси України*. 2022. Вип. 9. С. 53–78. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_22_09_053_uk.pdf (дата звернення: 15.11.2024).
13. Деякі питання фінансування робіт з відновлення зруйнованого майна та інфраструктури : Постанова Кабінету Міністрів України № 879 від 29.07.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pyannia-finansuvannia-robit-z-a879> (дата звернення: 19.11.2024).
14. Про затвердження методичних рекомендацій щодо пріоритизації проектів ліквідації наслідків, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України № 964 від 20.10.2023 р. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/2355.html> (дата звернення: 15.11.2024).
15. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення об'єктів критичної інфраструктури в межах спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту «Розвиток міської інфраструктури – 2» : Постанова Кабінету Міністрів України № 1279 від 15.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11.2024).
16. «Програма з відновлення України»: Уряд розподілив субвенцію на реалізацію 83 проектів у 10 областях. Dnipropetrovsk Investment Agency : сайт. 08.12.2022. URL: <https://dia.dp.gov.ua/programa-z-vidnovlennya-ukra%D1%97ni-uryad-rozpodiliv-subvenciyu-na-realizaciyu-83-proyektiv-u-10-oblastyax/> (дата звернення: 15.11.2024).
17. Дерев'янко Б. В. Про удосконалення здійснення державного контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4. С. 99–102. URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/358>.
18. Ustymenko V., Teremetskyi V., Kurepina O., Nemyrovska O., Poltavskyy O., Dovhan V. Legal Regulation and the Role of Cross-Border Electronic Commerce in the Process of Post-War Reconstruction of Ukraine [Правове регулювання та роль транскордонної електронної комерції в процесі післявоєнної відбудови України]. *Journal of Ecohumanism*. 2024. №3(4). P. 3515–3530. URL: <https://ecohumanism.co.uk/joe/ecohumanism/article/view/3869>.

References

1. Chernyshov, O. (September 9, 2022). *Za nezalezhnymy danymy zvituv Svitovoho banku, Yevrokomisii ta Uriadu - Ukraini neobkhidno \$ 349 mlrd dlia vidbudovy ta vidnovlennia* [According to independent data from the report of the World Bank, the European Commission and the Government, Ukraine needs \$349 billion for reconstruction and recovery]. Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy: sait. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/oleksii-chernyshov-za-nezalezhnymy-dany-my-zvitu-svitovoho-banku-ievrokomisii-ta-uriadu-ukraini-neobkhidno-349-mlrd-dlia-vidbudovy-ta-vidnovlennia> [in Ukrainian].
2. Svitovyi bank nazvav minimalnu sumu, potribnu dlia vidnovlennia Ukrainy (December 4, 2022). [The World Bank named the minimum amount needed to restore Ukraine]. *Dilova stolytsia - Business capital: sait*. Retrieved from <https://www.dsnews.ua/ukr/world/svitoviy-bank-nazvav-minimalnu-sumu-potribnu-dlya-vidnovlennya-ukrajini-04122022-470454> [in Ukrainian].
3. Vidbudova Ukrainy bude naibilshym vneskom u pidtrymku hlobalnoho myru – promova Prezydenta na Mizhnarodnii konferentsii z pytan vidnovlennia Ukrainy v Luhano (June 4, 2022) [The reconstruction of Ukraine will be the greatest contribution to the support of global peace - the President's speech at the International Conference on the Reconstruction of Ukraine in Lugano]. *Ofis Prezydenta Ukrainy: Ofitsiine internet-predstavnytstvo - Office of the President of Ukraine - Official Internet Representation*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-bude-najbilshim-vneskom-u-pidtrimku-globa-76261> [in Ukrainian].
4. *Pytannia Natsionalnoi rady z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny: (April 21, 2022)* [The issue of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War]: ukaz Prezydenta Ukrainy № 266/2022. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> [in Ukrainian].
5. Kerivnytstvo Minfinu provelo riad robochych zustrichei u ramkakh misii Svitovoho banku shchodo novoho Proiektu «Pidtrymka vidbudovy shliakhom rozumnoho fiskalnoho upravlinnia» (SURGE) (May 10, 2024) [The

- leadership of the Ministry of Finance held a number of working meetings within the framework of the World Bank mission regarding the new Project «Supporting Reconstruction through Smart Fiscal Management» (SURGE)]. *Ministerstvo finansiv Ukrainy - Ministry of Finance of Ukraine: Ofitsiyni sait*. Retrieved from https://mof.gov.ua/uk/news/the_ministry_of_finance_held_a_number_of_working_meetings_within_the_framework_of_the_world_bank_mission_on_the_new_surge_project-4597 [in Ukrainian].
6. Dzherela finansuvannia vidbudovy Ukrainy: perelik (November 26, 2023). [Sources of funding for the reconstruction of Ukraine]. *Ekosens: sait*. Retrieved from <https://vidnova.info/dzherela-finansuvannya-vidbudovy-ukrayiny.html> [in Ukrainian].
 7. *Memorandum pro vzaïmorozuminnia mizh Uriadom Ukrainy ta Hropoiu Svitovoho banku (June 7, 2024). [Memorandum of Understanding between the Government of Ukraine and the World Bank Group]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910_001-24#Text [in Ukrainian].
 8. Teremeskyi, V. I., Avramova, O. E. (2023). Strategic reforming of local housing stock management on the example of Kharkiv region in war conditions, taking into account post-war recovery. *Municipal reform in the context of the European integration of Ukraine: the position of the authorities, scientists, trade unions and the public: abstracts of reports of the Seventh Annual All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Kyiv, August 25, 2023)*. Kyiv: APSVT, 68-72. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1UkoVM2bmXjwK6ByrnyvzudbVrk3t8CHZ/view> [in Ukrainian].
 9. *Pro kompensatsiiu za poshkodzhennia ta znyshchennia okremykh katehorii ob'ektiv nerukhomoho maina vnaslidok boiovykh diï, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh zbroinoiu ahresiïeu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy, ta Derzhavnyi reïestr maina, poshkodzhenoho ta znyshchenoho vnaslidok boiovykh diï, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh zbroinoiu ahresiïeu Rosiiskoiu Federatsiïeu proty Ukrainy (February 23, 2023) [On compensation for damage and destruction of certain categories of immovable property as a result of hostilities, acts of terrorism, sabotage caused by armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, and the State Register of property damaged and destroyed as a result of hostilities, acts of terrorism, sabotage caused by armed aggression Russian Federation against Ukraine]: Zakon Ukrainy № 2923-IX*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> [in Ukrainian].
 10. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzhët Ukrainy na 2022 rik» (October 19, 2022). On amendments to the Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2022»: Zakon Ukrainy № 2700-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2700-IX#Text> [in Ukrainian].
 11. Zubyk, S. & Zymovets V. (November 23, 2022). Koshty dlia pisliavoiënnoi vidbudovy: iliuziia hroshovoho doshchu [Funds for post-war reconstruction: the illusion of cash rain]. *Voks Ukraina: sait*. Retrieved from <https://voxukraine.org/koshty-dlya-pislyavoyennoyi-vidbudovy-ilyuziya-groshovogo-doshhu> [in Ukrainian].
 12. Klymenko, K. V. & Savostianenko, M. V. (2022). Pidkhody do otsinky naslidkiv povnomasshtabnoi rosiiskoi ahresii priorytety finansovoho zabezpechennia povoiënnoho vidnovlennia Ukrainy [Approaches to the assessment of the consequences of full-scale Russian aggression, the priorities of financial support for the post-war recovery of Ukraine]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine, 9*, 53-78. Retrieved from https://finukr.org.ua/docs/FU_22_09_053_uk.pdf [in Ukrainian].
 13. *Deïaki pytannia finansuvannia robit z vidnovlennia zruïnovanoho maina ta infrastruktury (July 29, 2022) [Some issues of financing works to restore destroyed property and infrastructure]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 879*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/deïaki-pytannia-finansuvannia-robit-z-a879> [in Ukrainian].
 14. *Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo priorytezatsii proektiv likvidatsii naslidkiv, sprychynenykh zbroinoiu ahresiïeu Rosiiskoiu Federatsiïeu proty Ukrainy (October 20, 2023) [On the approval of methodological recommendations regarding the prioritization of projects to eliminate the consequences caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine: order of the Ministry of Community Development, Territories and Infrastructure of Ukraine]: nakaz Ministerstva rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy № 964*. Retrieved from <https://mtu.gov.ua/documents/2355.html> [in Ukrainian].
 15. Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov nadannia subventsii z derzhavnoho biudzhëtu mistsevym biudzhëtam na vidnovlennia ob'ektiv krytychnoi infrastruktury v mezhakh spilnogo z Mizhnarodnym bankom rekonstruksii ta rozvytku projektu «Rozvytok miskoi infrastruktury – 2» [On the approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for the restoration of critical infrastructure

- facilities within the scope of the joint project with the International Bank for Reconstruction and Development «Urban Infrastructure Development - 2»]; postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1279. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
16. «Prohrama z vidnovlennia Ukrainy»: Uriad rozpodilyv subventsiiu na realizatsiiu 83 proiektiv u 10 oblastiakh (December 8, 2022) [«Ukraine Recovery Program»: The government distributed subventions for the implementation of 83 projects in 10 regions]. *Dnipropetrovske investytsiine ahentstvo: sait*. Retrieved from <https://dia.dp.gov.ua/programa-z-vidnovlennya-ukra%D1%97ni-uryad-rozpodiliv-subvenciyu-na-realizaciyu-83-proiektiv-u-10-oblastyax/> [in Ukrainian].
 17. Derevianko, B. V. (2015). Pro udoskonalennia zdiisnennia derzhavnoho kontroliu ta nahliadu za diialnistiu subiektiv hospodariuvannia [On the improvement of the state control and supervision by activity of economic entities]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal electronic scientific journal*, 4, 99–102. Retrieved from <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/358> [in Ukrainian].
 18. Ustymenko, V., Teremetskyi, V., Kurepina, O., Nemyrovska, O, Poltavsky, O, & Dovhan, V. (2024). Legal Regulation and the Role of Cross-Border Electronic Commerce in the Process of Post-War Reconstruction of Ukraine. *Journal of Ecohumanism*, 3(4), 3515–3530. Retrieved from <https://ecohumanism.co.uk/joe/ecohumanism/article/view/3869> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.11.2024